

3. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. / С.И. Гессен. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 258 с.
4. Комаровская О.А. Эстетическое воспитание младших школьников средствами музыкально-театрального искусства: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук. - К., 1992. – 24 с.
5. Макаренко А.С. Некоторые выводы из педагогического опыта / А.С. Макаренко. – М., 1958. – Т.5. – 259 с.
6. Миропольская Н.Е. Развитие эстетической активности в процессе воспитания театральной культуры школьников: пособие для учителя / Н.Е. Миропольская / под ред. В. Бутенко. – К. : Вища школа, 1992. – 175 с.
7. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / Пер. с англ. / Под ред. А.Ю. Согомонов. – М. : Политиздат, 1992. – 228 с.
8. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К., 1976. – Т. 2. – 585 с.

We determined and justified by a number of scientific educational environment of the school theater group, the observance of which will ensure the effectiveness of the creative development of students through art theater. Position accentuated the importance of taking into account age, art and children's theater performing specific work in the teaching guidance theatrical activities of students.

Key words: theater work, school, educational conditions, creative development, teacher leadership, student audience, their age, improvisation.

УДК 37.011 – 051:785

Гук О. І.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-КЕРІВНИКА АНСАМБЛЮ БАНДУРИСТІВ

У статті обґрунтовано провідну роль новітніх технологій, які можуть бути використані керівником ансамблю бандуристів у процесі педагогічної діяльності; висвітлено та проаналізовано ефективність міжособистісної взаємодії, основні дидактичні та методологічні принципи, що сприяють розвитку творчих здібностей учасників ансамблю бандуристів.

Ключові слова: педагогічна майстерність, творчі здібності, новітні технології, керівник ансамблю бандуристів, міжособистісна взаємодія, принципи, компетенція.

В умовах переходу українського суспільства до європейських стандартів освіти особливо гостро стало питання вимог до особистості педагога – його загальної та спеціальної підготовки, культурного рівня, педагогічної майстерності та творчої активності. Поряд із внесенням змін у процес формування і розвиток особистості фахівця, актуалізується проблема змісту його підготовки до професійної діяльності. Адже музиканту-педагогу необхідна виняткова компетентність, вміння та навички вчителя-артиста, вчителя-митця, що відображуються саме в артистичній техніці. Гармонія розуму і почуттів – основа педагогічної технології і техніки, які при постійному вдосконаленні ведуть до педагогічної майстерності, що, у свою чергу, є передумовою творчості. Ще А.Макаренко наголошував, що педагогічна майстерність полягає і в постановці голосу, і в управлінні своїм обличчям. Не може бути педагога, який не вмів би грати.

Сучасна музична педагогіка поряд з індивідуальним підходом до учнів, який є основним в роботі за фахом, приділяє все більше уваги різним формам колективного музикування.

Це стосується і роботи з однорідними ансамблями народних інструментів, зокрема ансамблями бандуристів. Розгляду проблем музичного виховання, впливу музичного мистецтва на розвиток особистості присвячена значна кількість праць у різних галузях музичної педагогіки таких науковців як Д. Кабалецький, М. Леонтович, К. Орф, Л. Хлебнікова, М. Давидов, М. Геліс, І. Бех, О. Биковська. Окремі історичні та соціо-культурологічні аспекти ансамблевого музикування висвітлюють праці М. Давидова, Д. Кужелева, Л. Воріної, С. Баштана. Багатий практичний педагогічний досвід музикознавців В. Дутчак, Л. Мандзюк, О. Герасименко, М. Сточанської підсумований у методичних посібниках та статтях, присвячених роботі з ансамблями бандуристів.

Проблема педагогічної майстерності керівника ансамблю сьогодні надзвичайно актуальна, але теоретичні положення щодо цього питання і досі мають пошуковий характер. Відбуваються зміни в методиці навчання і виховання. Принципи наукового узагальнення і зв'язок з практичною діяльністю стали провідними, у навчальний процес вводяться інноваційні технології навчання. Ці питання є актуальними і для роботи з ансамблем бандуристів. На жаль, вони не отримали належного висвітлення у музичній педагогічній літературі та потребують подальшого вивчення.

Метою статі є аналіз умов та визначення основних дидактичних та методологічних принципів, що сприяють розвитку творчих здібностей учасників ансамблю бандуристів. А також оцінка можливостей новітніх технологій, які можуть бути використані керівником у процесі роботи з ансамблем бандуристів.

Посилення демократичних тенденцій у житті суспільства, перенесення освітніх орієнтирів з уніфікації на індивідуалізацію з цільовим вивченням можливостей кожного для перспективи розвитку та самореалізації стали передумовою створення педагогічних технологій, загальна мета яких – формування творчої особистості. Педагогічний процес є складним сплавом старого й нового, зміст якого реалізується у правильному виборі і поєднанні форм роботи. Ефективність його залежить від оптимального поєднання різноманітного досвіду, накопиченого педагогічною практикою з постійним пошуком нових форм, які враховують зростаючі потреби учнів і особливості сьогоденного етапу розвитку школи. За таких умов ансамблеве музикування має значний потенціал для активізації творчих здібностей через музично-виконавську діяльність. Саме в колективних формах роботи педагоги вбачають цілу низку додаткових резервів музичного виховання творчої молоді.

За визначенням видатного психолога професора О.Г.Ковальова, «колектив – це об'єднання людей, спрямоване на реалізацію суспільно-значимих цілей». Це загальне формулювання цілком справедливе і для ансамблю бандуристів. Разом з тим, він має деякі особливості. Насамперед, це колектив музичний, творчий, завдання якого – передати думки і почуття, зміст, що закладені в тому чи іншому творі. Колективна творчість, єдність мети, дій, задуму є основою для створення особливої «колективної» індивідуальності, яка відображає життєдіяльність колективу і вирізняє його з-поміж інших. Життєдіяльність колективу, його творча згуртованість, характер взаємовідносин членів ансамблю найчастіше визначаються особистістю керівника, його вмінню організувати і направити творчу роботу ансамблю [11, с. 137]. Від особистості керівника, його світогляду і професійної підготовки, педагогічного балансу і майстерності, високого рівня інтелекту і душевної чуйності залежить також і ефективність музичного виховання. Він повинен не лише любити музику, а й уміти зацікавити нею членів колективу, знати і розуміти її в значно більшому обсязі, ніж хоче навчити цього своїх вихованців, бути поінформованим у питаннях педагогіки і психології, естетики і мистецтва, постійно збагачуватися новими знаннями. Керівнику ансамблю слід пам'ятати, що оволодіння музичними знаннями є не самоціллю, а необхідним дидактичним засобом музичного навчання, розвитку їх інтересу до музики, формування естетичного ставлення до неї. Наявність професійного мислення забезпечує: використання теоретичних, методичних знань та вокально-інструментально-педагогічних прийомів і методів відповідно до конкретної

ситуації з урахуванням особливостей певного етапу навчального процесу; критичну оцінку власної поведінки, труднощів і невдач, які ускладнюють шлях до професійної і загально-педагогічної майстерності; урахування індивідуальних психофізіологічних, вікових особливостей і музично-вокальних здібностей кожного учасника ансамблю.

Педагогічна майстерність також визначається ступенем самореалізації в професії. Вона є своєрідним підсумком розвитку людини, досягненням нею повноти професійної якості. Педагогічна майстерність починається із зосередження зусиль людини на створення себе, своєї індивідуальності, тому рух до майстерності завжди має професійно-виховальний характер.

Виховуючи себе, педагог прагне досягти вершин в оволодінні основними вимогами, які висуває перед ним обрана професія і час а саме:

- професійних знань з навчальної дисципліни;
- гуманності;
- соціальної активності;
- інтелігентності;
- здатності до спілкування, ведення діалогу;
- позитивної емоційної налаштованості;
- мовної культури;
- інноваційного стилю науково-педагогічного мислення;
- потреби у підвищенні знань, самоосвіті.

Сучасна музична педагогіка перебуває в пошуку нових концептуальних підходів до здійснення взаємодії педагога-керівника з учасниками ансамблю; зокрема, вона розглядається як інтегрована соціально-педагогічна система, яка відкрита для зовнішніх впливів різноманітних соціальних інститутів та, в свою чергу, має вплив на їх діяльність.

Сучасний педагог повинен вміти генерувати нові ідеї, відходити від традиційних схем, вирішувати практичні задачі (а не просто викладати навчальну програму). Постає питання: що у зв'язку з цим вимагається від педагога? Необхідні відповідні педагогічні умови, а саме: зміст навчального матеріалу має бути таким, щоб учні могли виходити за межі зразка; сам процес навчання має стимулювати розвиток творчих здібностей учнів, їхню творчу активність і т. д. Залишається відкритим питання: які заходи необхідні для того, щоб творча активність сучасних учнів у майбутньому не стала деструктивною? [13, с. 31]

Відбір тих або інших засобів навчально-виховної дії – процес творчий, на який впливає особистість педагога, його власний досвід, рівень методичних знань і виконавської культури, кругозір, художній смак та ін. Саме в такому контексті й відбувається вибір найперспективніших освітніх систем і технологій щодо нашого дослідження. Педагогічна технологія – це комплекс форм, методів, прийомів, способів педагогічних дій, який охоплює цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання прогнозованих результатів. Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи викладача.

У цій сфері практичної педагогіки вирішального значення набуває індивідуальний творчий підхід педагога до вибору методів навчання і розвитку кожного учасника колективу з урахуванням комплексу даних, що його характеризують. Мислячий, творчий педагог, озброєний знаннями основ методики навчання дітей, творчо підійде до відбору з її арсеналів прийомів і методів, доцільних для роботи на певному етапі, використовуючи їх послідовно у світлі нових умов і мети навчання. При цьому ряд положень збережеться незмінними, інші потребуватимуть коректив, а будуть і такі, від яких необхідно буде відмовитися, або виробити протилежні їм установки, придатні для навчання. Але найголовнішим для педагога залишиться особистість кожного члена ансамблю, професійний рівень його знань, а також установки на виховне, розвиваюче навчання [10, с. 27]. При організації інноваційної діяльності учасників ансамблю бандуристів, доцільним буде поєднання новітніх технологій, таких як інтерактивна модель навчання та технології «Створення ситуації успіху».

Інтерактивна модель навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожна особистість відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної взаємодії всіх членів колективу [12, с. 10]. Це – взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і ансамблісти, і керівник є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, уміють і здійснюють.

Організація інтерактивного навчання передбачає спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно сприяє ефективності формування навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером колективу.

Для успішного функціонування ансамблю бандуристів особливо підходить використання технології «Створення ситуації успіху». Цю педагогічну технологію можна з упевненістю віднести до особистісно зорієнтованих технологій тому, що її точкою відліку є духовне удосконалення внутрішнього світу всіх суб'єктів взаємодії. Вона націлена на те, щоб викликати яскраве позитивне емоційне відчуття від своїх досягнень. Почуття радості надає впевненості, оптимізму, підвищує життєву стійкість та інтерес до справи, в якій досягнуто успіху. Саме тому технологія «Створення ситуації успіху» часто використовується в роботі педагогів.

Висловлені сентенції повною мірою підтверджує у своєму дослідженні О.Кіян. Виводячи своєрідне резюме, скористаємось лаконічними формулюваннями, адаптувавши їх до роботи з ансамблем бандуристів.

Учнівсько-вчительська взаємодія (у даному випадку взаємодія ансамбліста і керівника ансамблю) – це соціально-педагогічна система виховання, яка характеризується за такими ознаками:

- соціальна – за субстанціональною ознакою;
- інтегрована – за сукупністю дій вчителя і вихованця в процесі їх діяльності і спілкування;
- відкрита – за характером взаємодії;
- ціннісно-утворювальна – за характером ставлення особистості до дійсності;
- розвиваюча;
- цілеспрямована.

Ця взаємодія включає усі компоненти творчої співпраці та будується на основі дотримання педагогічних принципів, які забезпечують результативність взаємодії суб'єктів колективу. Реалізація цих принципів визначає стратегію процесу взаємовідносин ансамблістів і керівника капели.

В основу моделі цієї взаємодії покладено принципи особистісно зорієнтованої педагогіки та педагогіки співпартнерства, які передбачають створення сприятливих умов для забезпечення добровільного партнерства і конструктивної співпраці керівника ансамблю бандуристів і членів ансамблю як рівноправних суб'єктів. В основу такого партнерства покладено гуманістичний підхід, який передбачає усунення неузгодженості між вихованцями і керівником, подолання відсутності усвідомлення кожним суб'єктом своїх прав і обов'язків, а також необхідності реалізувати їх у власному житті [8, с.37].

В результаті створення в колективі атмосфери співтворчості, співробітництва стають виразнішими найбільш цінні і значущі якості учасників, з'являється можливість саморозвитку, самоствердження і самовдосконалення кожного члена колективу; підвищується ступінь засвоєння навичок, рівень формування вмінь. Набуті навички стають результатом колективного творення, мислення.

Створення системи освіти з унікальним освітнім середовищем, дає можливість особистісно змінюватись і не відчувати дискомфорту від цих змін, впевнено просуватись вперед, спонукати до цього інших, любити все цікаве і вчитися отримувати знання, розширювати

досвід спілкування, бути носієм корисної інформації, конкретних дій та ідей – всього того, що ми називаємо сьогодні життєвими компетенціями.

Компетенція – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, здібностях, цінностях, набутих завдяки навчанню.

Сьогодні у педагогічному середовищі більше уваги, ніж проблемі творчості (розвитку творчої особистості, творчих здібностей і т. ін.), приділяється, мабуть, лише проблемі формування компетентності учнів. Такі тенденції лише підкреслюють актуальність питань.

Соціально-педагогічна мета орієнтує на створення таких умов соціокультурного середовища закладу, які забезпечують всі можливості для формування компетентностей, розвитку активності вихованців, реалізації їхніх потенційних здібностей шляхом соціальної взаємодії, в атмосфері доброзичливості, взаємодопомоги, толерантності.

Для того, щоб кожен із членів ансамблю бандуристів отримав відповідні знання, досяг успіху в житті і відбувся як особистість, в навчально-виховному процесі потрібно створити відповідні умови для розвитку його суб'єктної активності, що, у свою чергу, є однією з головних передумов формування пізнавальної та практичної компетентностей, набуття знань, умінь та навичок. Особистісні ж якості, розвиток творчої та соціальної компетентностей, розуміння морально-духовних цінностей формуються тільки в процесі соціальних відносин у соціокультурному середовищі. І саме таким середовищем може стати для його учасників ансамбль бандуристів [3, с. 224].

Таким чином, розглянувши концептуальні положення, мету, завдання більшості сучасних педагогічних технологій, можна констатувати, що концептуальною засадою кожної технології є формування творчої особистості на основі вияву творчих здібностей та з подальшим розвитком їх у творчій діяльності. Високий професійний рівень педагога, застосування сучасних унікальних підходів до проблем розвитку особистості є необхідною умовою для переходу на якісно новий рівень навчання. Інноваційна діяльність має носити обов'язково творчий характер. Адже лише творчо розвинута людина здатна бути інноваційно ефективною.

Список використаних джерел

1. Андреев В.І. Діалектика виховання та самовиховання творчої особистості / В.І. Андреев // – Казань, - 1988. – 228 с.
2. Бех І.Д. Колектив як чинник унікальної ситуації виховання особистості. / І.Бех // Позакласний час. – К. : Київська правда, - 2010. - №3. – 110 с.
3. Биковська О. Позашкільна освіта в Україні / О.Биковська // Навч. посіб. – К. : ІВЦ АЛКОН, - 2006. – 224 с.
4. Биковська О.В. Трудове виховання в позашкільних навчальних закладах у сучасних умовах (на прикладі гуртків науково-технічного профілю)/О.В.Биковська // Дис. канд. пед. Наук: 13.00.02. – К., - 2000. – 198 с.
5. Бороздин А. О внеклассформах воспитания учащихся виолончельного класса / А.Бороздин // Вопросы методики начального музыкального образования / Ред.-сост. В. Натансон, В. Руденко, – М. : Музыка, – 1982. – С. 51-55.
6. Гребенюк Н.Є. Вокально-виконавська творчість / Н.Є.Гребенюк / Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. - Київ. – 2000. – 20 с.
7. Дутчак В. Ансамблевий вид виконавства на бандурі. Історія і сучасність / В.Дутчак // - Івано-Франківськ: Плай, – 2003. – 3 с.
8. Кіян О. Батьківсько-вчительська взаємодія як фактор морального становлення особистості / О. Кіян. // Позакласний час. – 2009. - №23-24. – С. 31-37.
9. Кужелев Д.О. Культурологічні аспекти сучасного баянного виконавства/Д.О.Кужелев// Збірник наукових праць / КНУКІМ. – К., – 2003. – 43с.
10. Литовченко О. Різні грані творчості /О.Литовченко // Позашкілля. – 2009. – №2(26). – 27 с.

11. Мордкович Л. Дитячий музичний колектив: деякі аспекти роботи / Л.Мордкович // Вопросы музыкальной педагогики. Вып.7 / Сост. В.И. Руденко. Москва: Музыка. – 1986. – 137 с.
12. Портнова О. С. Використання сучасних педагогічних технологій / О.С. Портнова // Позашкільля. – 2007. – №1. – 10 с.
13. Рогозіна В. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів на уроці/В. Рогозіна // Виховна робота в школі. – 2007. - №8. – 3 с.
14. Сточанська М. Бандура як унікальний музичний інструмент українців / М.Сточанська// Земле, моя земле, я люблю тебе: навч.-метод.посіб. – Луцьк: РВВ «Вежа», – 2006. – 12 с.
15. Третьяченко В. Педагогический материал и задачи начального обучения скрипача/ В.Третьяченко// Вопросы музыкальной педагогики / Сост. В. И. Руденко. Москва: Музыка. – 1986. – Вып.7. – 120 с.
16. Хлебнікова Л.О.Методика хорового співу у початковій школі / Л.Хлебнікова// Методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. - 2006. – С. 36-37.

The article substantiates the leading role of modern technologies that a bandore ensemble conductor may use in the process of his/her pedagogic activity; the efficiency of interpersonal relations, major didactic and methodological principles that assist in developing artistic talents in bandore ensemble participants are highlighted and analyzed.

Key words: pedagogic skills, artistic talents, modern technologies, bandore ensemble conductor, interpersonal relations, principles, competence.

УДК 78. 067.26 (477.43): 788

Маринін І. Г.

ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ О. ЦАРУКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)

У статті окреслюється творчий портрет подільського музиканта-педагога, баяніста Олександра Царука, його педагогічно-виконавська діяльність і творчі здобутки.

Ключові слова: музикант-педагог, народно-інструментальне виконавство, ансамбль тріастих музик, баяніст.

Постать відомого музиканта-педагога, баяніста Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв, керівника ансамблю народної музики Кам'янець-Подільського аграрно-технічного університету, члена Всеукраїнської національної музичної спілки, лауреата обласної премії імені Костянтина Широцького Олександра Царука досить відоме у мистецькому колі професійних й аматорських виконавців-інструменталістів на теренах Південно-Західного Поділля й асоціюється в нерозривній гармонічній єдності з баяном – інструментом. З ним він присвятив все своє життя служінню мистецтву українського народу. Численні відзнаки, нагороди, високі творчі досягнення Олександра Царука поєднуються з найголовнішим для митця – визнанням, яке він здобув чесною і сумлінною працею, за що і заслужив велику шану серед людей і повагу в мистецько-культурному просторі подільського краю.

Мистецько-творчій та професійно-педагогічній діяльності Олександра Царука присвячено чимало публіцистичних джерел та публікацій у пресі (О. Будзей, А. Віннічук, А. Гавришук, І. Маринін, Н. Середенко), у яких висвітлюються деякі вибіркові аспекти його життєвого та творчого шляху. Разом з тим системного наукового підходу у дослідженні цієї, безперечно,